De Molenvriend

nr. 78

Molenvrienden Land van Cuijk

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

Molenvereniging in het Land van Cuijk en omstreken
www.molenvrienden.nl

BESTUUR

VOORZITTER	Harm van Es	Floralaan 50
	Tel. 0485-578613	5831 TA BOXMEER
SECRETARIS	Walter Cornelissen	Park 8
	Tel. 0485-478818	5446 PH WANROIJ
	E-mail: molenvrienden@home.nl	
PENNINGMEESTER	Rob Snel	Chopinstraat 33
	Tel. 024-3582526	6584 EJ MOLENHOEK
BESTUURSLEDEN	Peter Pouwels	Vijverweg 6
	Tel. 024-3974266	6562 ZL GROESBEEK
	Mari Goossens	D. Boutsstraat 25
	Tel. 0485-573815	5831 VN BOXMEER

REKENINGNUMMER: 16.89.81.858 *onder vermelding van adres penningmeester*

MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK *Het regionale molenarchief is ondergebracht in molen "De Vooruitgang" te Oeffelt. Inlichtingen bij Rob Snel.*

Het werk van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk wordt mede mogelijk gemaakt door:

Beijk Molenbouw bv, Afferden (L)
Van Haren Installaties bv, Cuijk
Molensteenmakerij Hans Titulaer, Plasmolen
Nabuurs Transport bv, Haps
Bol Accountants Boxmeer
Havens Diervoeders, Maashees
Elektro Technisch Buro Nabuurs bv, Boxmeer
VIFT International bv, Rijkevoort

Colofon

DE MOLENVRIEND 78, jaargang 28, nummer 2, juli 2012
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht 18 januari 1985.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is minimaal € 15,--. Aanmelden als lid kan bij de secretaris of via de website www.molenvrienden.nl. De Molenvriend is een advertentiemedium. Prijs losse nummers € 1,50.
ISSN 1384 8526

REDACTIE *Mari Goossens* *Jessica Sneek*
Marko Sturm *Paul Verheijen*

REDACTIEADRES *D. Boutsstraat 25* *5831 VN BOXMEER*
e-mail: mjfagoossens01@hetnet.nl
De Erica 2 *5831 RX BOXMEER*
e-mail: j.m.sturm@alumnus.utwente.nl

VERDER WERKTE(N) MEE *Frits Harteman, Peter Pouwels*

ILLUSTRATIES *Mari Goossens, Sabine Hillebrecht, Peter Pouwels, Marko Sturm, Jessica Sneek*

VOORPAGINA *Bij de opening van het nieuwe restaurant naast de Rijkevoortse molen brachten "look alikes" van Prins Willem Alexander en Prinses Máxima een bezoek aan de Luctor et Emergo*

In dit nummer

pagina 2 **Colofon**
pagina 3 **In dit nummer**
Van de redactie
pagina 4 **Mededelingen van het bestuur**
pagina 5 **Excursie Rijn en IJssel**
programma voor de excursie in september
door: Peter Pouwels
pagina 6 **Midzomeretentje**
door: Paul Verheijen en Mari Goossens
pagina 7 **Diploma-uitreiking**
door: Jessica Sneek
pagina 8 **Molen van Middelaar**
door: Peter Pouwels
pagina 10 **Het Koninkrijk van Sipke K.**
over het maken van molenzeilen
door: Jessica Sneek
pagina 13 **Malen voor alle prijzen!**
over heftige concurrentie tussen twee naastgelegen molens in Heumen
door: Peter Pouwels
pagina 16 **De molenbiotoop**
de actuele situatie van de biotoop van de Joannusmolen te Heumen
door: Marko Sturm
pagina 18 **Molenpoëzie**
onder redactie van Frits Harteman
pagina 19 **Molens in de regio**
door: Mari Goossens en Marko Sturm
pagina 22 **Molenbezoek in de regio**

Van de redactie

De vakantieperiode mag dan in het zuiden al aangebroken zijn, de redactie zorgt nog wel voor een vers nummer van de Molenvriend. We kijken terug op het midzomeretentje en kijken al even vooruit naar de excursie in september.

In de vorige Molenvriend kwam de Joannusmolen te Heumen uitgebreid aan bod. In de toen geraadpleegde bronnen, kwam nergens naar voren dat er heel dicht bij deze molen nog een concurrerende molen gestaan heeft. Peter Pouwels heeft diverse details over deze concurrerende molen gevonden en samengevat in een interessant artikel. Mensen die van mening zijn dat molenaars vaak lastige personen zijn, zullen hun gelijk bevestigd zien!

Verder neemt Jessica Sneek voor ons een kijkje achter de schermen in een zeilmakerij. We wensen alle lezers veel leesplezier en een fijne vakantie toe.

de redactie

Mededelingen van het bestuur

Voor u ligt alweer Molenvriend 78. Na een nat voorjaar hopen we dat de zomer ons beter weer brengt. Want goed fietsweer komt altijd ten goede aan het bezoek aan onze molens, die in deze tijd van bezuinigingen er allemaal nog goed bijstaan. Hopelijk zal de bezuinigingsdrift niet zijn weerslag hebben op het onderhoud en instandhouding van de molens.

Afgelopen periode is het bestuur weer bij elkaar geweest. Belangrijk punt is natuurlijk de stand van zaken m.b.t. de Brabants-Vlaamse molenaarscontactdag. Belangrijk hierin was dat we voldoende sponsoring en garantstelling van het Gilde binnen hebben. Dit betekent onder andere dat de deelnemers per bus hier in de regio vervoerd gaan worden. Het wordt een heel mooi programma en hopelijk zijn de weergoden ons goed gestemd. Verdere informatie hierover zal binnenkort via het gilde naar de molenaars gaan. Wij zouden graag zien dat vele leden van onze vereniging op deze dag aanwezig zijn.
Ander onderwerp is de jas die door de vereniging aan de actieve molenaars voor een kleine vergoeding ter beschikking wordt gesteld. Hopelijk heeft Harm alle opgaven hiervoor binnen en kunnen de jassen besteld worden, waarvoor de Rabobank een flinke duit heeft betaald. Ondergetekende heeft inmiddels ook aan de jaarlijkse Rabobank verenigingsfietstocht deelgenomen: dit brengt onze kas weer € 145,- op. Toch weer mooi meegenomen.
Peter Pouwels heeft de jaarlijkse excursie van de Molenvrienden voor zijn rekening genomen. Vorig jaar zaten we tussen Maas en Waal en dit keer tussen Rijn en IJssel met een gedeelte in Duitsland. Hopelijk hebben we weer net zo'n schitterend weer als afgelopen jaar. Peter succes met de organisatie.

Onlangs zijn er in onze regio en wel op de Heimolen in Sint-Hubert door het Gilde afd. Brabant proefexamens afgenomen. Drie mannelijke en een vrouwelijke leerling mochten hun kennis aan de examencommissie laten zien en vertellen. Twee personen gaan in het najaar op voor het landelijk examen en twee mogen het nog een keer proberen. Allen heel veel succes gewenst want nieuwe molenaars zijn altijd hard nodig. Dus leden: stimuleer bezoekers om het molenaarsvak te leren zodat alle molens voldoende bezet blijven.

Tot slot kregen wij te horen dat Peter van Haren onlangs de nieuwe eigenaar is geworden van molen Bergzicht in Gassel. Fijn dat deze molen in de familie is gebleven. Onlangs sprak ik Jan van Haren en hij zei dat Peter er al volop mee aan het draaien is. Verder wens ik u allen een fijne zomer toe en denk aan de opgaven voor de excursie en de molenaarscontactdag.

Walter Cornelissen
secretaris

Nieuw lid

Wij verwelkomen als nieuw lid: Sabine Hillebrecht uit Duisburg (D).

Bij overname van artikelen en/of foto's, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

Excursie Rijn en IJssel

Programma voor 1-9-2012

Zaterdag 1 september 2012 houden we onze jaarlijkse molenexcursie. Om 9.30 uur verzamelen we bij café-restaurant “De Oude Molen”, Molenweg 48, 6561 AK te Groesbeek waar we in de gelegenheid zijn om een kopje koffie of thee te drinken voordat we vertrekken.
Om 10.00 uur rijden we gezamenlijk, via Kranenburg en Niel door Duffelt (Dld), naar de Düffelt molen, Botsestraat 23, 6579 JA te Kekerdom. De Duffeltmolen wordt na een langdurige stilstand, sinds vorig jaar door een team van zes enthousiaste leerling-molenaars bemand, die tevens deel uit maken van het bestuur van de door hen opgerichte molenstichting. Behalve behoud en herstel van de molen zijn er ook plannen om het gebruik van het oude stoomhuisje bij de molen te betrekken. Nadat we deze molen bezichtigd hebben, rijden we om 11.30 uur van Kekerdom weer terug via het prachtige heggenlandschap van de Duffelt naar de Rosenmühle aan de Mehrer strasse 90-92 te Donsbruggen. Deze houten achtkantmolen is bij eenieder wel bekend van het Bilau-systeem. Bij de molen is een bakkerij gevestigd alwaar iedere zaterdag nog op ambachtelijke wijze brood wordt gebakken. Na een rondleiding door de molen worden we uitgenodigd voor een zgn. Mühle Vesper bestaande uit Kaffee, frisches Mühlenbrot, Butter, Schinken, Käse und Schmalz. Nadat we allen weer op krachten zijn gekomen vertekken we om 14.00 uur naar de torenmolen gelegen aan de Bovendorpsstraat 14, 7038 EC te Zeddam. Hier zijn we in de gelegenheid om twee molens te bekijken, de oudste nog werkende torenmolen van Nederland en de daar bijbehorende rosmolen. Na de rondleiding is er nog tijd om wat te drinken. Om 16.00 uur vertrekken we naar de molens aan Dorpstraat 30, 6998 AB te Laag Keppel. Hier worden we ontvangen door molenaar Dirk Minor die ons rondleidt over het unieke molencomplex, bestaande uit een water en poldermolen. De oude watermolen die sinds de kanalisatie van de IJssel stil is komen te staan, heeft men in 1968 weer tot leven gebracht, door de molenkolk m.b.v. een uit Friesland afkomstige spinnekop leeg te malen. Dirk zal ons het een en ander vertellen over de geschiedenis en werking van beide molens. Na de laatste molens bezichtigd te hebben, vertrekken we om 17.15 uur om weer huiswaarts te keren. Voor diegenen die het op prijs stellen is er nog een gelegenheid om (op eigen rekening) nog wat na te tafelen bij café-restaurant Nimweger Tor in Kranenburg, waar we om 18.00 uur worden verwacht.

De kosten voor de excursie zijn €10,- p.p. inclusief koffie en lunch.
Na afloop van de excursie is er de gelegenheid om gezamenlijk te gaan dineren in café-restaurant Nimweger Tor te Kranenburg, hier kunt u voor een klein bedrag à la carte eten. Laat even weten of u van deze activiteit gebruik wilt maken i.v.m. het reserveren van de tafel. We hopen op een gezellige dag met mooi weer en een goede opkomst. Een routebeschrijving wordt bij de start verstrekt zodat u ook op eigen gelegenheid de weg kunt vinden.

Peter Pouwels

Inschrijving

Opgave vóór 18 augustus bij Peter Pouwels, tel 024-3974266 of per e-mail p.pouwels2@chello.nl of via molenvrienden@home.nl
Bij opgave duidelijk naam, adres doorgeven en met hoeveel personen je deel wilt nemen aan de excursie.
Het bedrag van € 10,- p.p kan overgmaakt worden op bankrekeningnummer 16 89 81 858 t.n.v. Molenvrienden Land van Cuijk, onder vermelding van molenexcursie tussen Rijn en IJssel. U mag ook op de dag zelf contact betalen aan ondergetekende, echter dan wel graag gepast.
Graag ook even aangeven of je deel wilt nemen aan de gemeenschappelijk diner, dit i.v.m het reserveren van een tafel.

Midzomeretentje

Het leek wel een rondje Verbruggen tijdens het molenaarsetentje op 24 juni in Rijkevoort. We werden hartelijk ontvangen op het terras van Brasserie ’t Molenhuys onder de molen. De weergoden waren ons gunstig gezind: een lekkere temperatuur met mooie Hollandse luchten en een stevige bries. Voor de belangstellenden was de molen geopend. Deze werd goed bezocht door diverse molenaars uit het gezelschap. De korenmolen, gebouwd in 1901 door Willem Verbruggen, verheft zich nu hoog boven het pas aangelegde terras, een aanwinst voor Rijkevoort. Hierna stond een bezoek gepland aan museumwinkel ‘Erven Verbruggen’ die ook door de meeste aanwezigen werd bezocht. Dit museum zit schuin tegenover molen. Het bestaat uit de oude kruidenierswinkel van de familie Verbruggen. De twee broers die de winkel met bakkerij bestierden sloten deze winkel in 1982. Een opheffingsuitverkoop werd niet gehouden en zo komt het dat alle producten van toen zich nu nog in de winkel bevinden. De producten zijn uitgestald in de originele oude vitrines en toonbanken. Na het overlijden van Herman en Wim Verbruggen heeft een erfgenaam het pand gekocht, gerestaureerd en de winkel in beheer gegeven bij Heemkundevereniging Rieckevorts Heem. Zij beheren de winkel en verzorgen de rondleidingen. Na een leuke rondleiding vertrok het gezelschap naar Brasserie ‘t Molenhuys alwaar onder het genot van een goed glas en een lekkere biefstuk of scholletje werd gekeuveld over molens en meer. De Brasserie is gevestigd in het oude molenaarshuis gebouwd in het begin van de 20e eeuw door, u raadt het al, de familie Verbruggen. Door de combinatie van deze drie activiteiten, museum, molen en brasserie hebben we als molen aardig wat aanloop, zowel van voorbijgangers als groepen. Al met al een geslaagde avond, jammer voor diegenen die er niet bij waren. Diverse hadden zich vanwege vakantie of andere bezigheden afgemeld zodat we met 24 personen konden genieten. Niet de kwantiteit maar de kwaliteit telt. We danken ’t Molenhuys, museumwinkel ‘Erven Verbruggen’ en de molenaars van stellingkorenmolen Luctor et Emergo voor hun gastvrijheid.

P. Verheijen en M. Goossens

In de kruidenierswinkel van de erven Vervruggen

Het terras onder de molenstelling was goed gevuld met molenaars.

Diploma-uitreiking

In het prachtige gebouw van het Koninklijk Instituut voor de Tropen in Amsterdam was o.m. een delegatie aanwezig van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk met een stand en ook de instructiemolenaars van Oeffelt waren van de partij.
Het publiek maakte een rondje langs de stands in de hal, bezocht de twee boekenkramen een verdieping lager of kon naar boven, naar de grote zaal, waar de jaarvergadering plaats had van de vereniging De Hollandsche Molen, gastheer van deze dag.
's Middags zat de zaal vol, toen het programma begon dat voorafging aan het uitreiken van de diploma's. In hoog tempo werden onderdelen afgedraaid, die een beeld gaven van de activiteiten van DHM in den lande: filmpjes, promo's, de nationale molendagen, uitreikingen van diverse oorkondes voor betrokkenheid, volharding, vernuft enzovoorts en er was zelfs een theatervoorstelling. Ook werd stilgestaan bij het noodlottige ongeval van ZKH Prins Friso, beschermheer van DHM.

Toen de meeste mensen evengoed al voor de zoveelste keer gingen verzitten was het dan eindelijk tijd voor de diploma's. Alle geslaagden van 2011 werden op het podium geroepen en konden beurtelings hun diploma in ontvangst nemen uit handen van Theun Vellinga, voorzitter van het Gilde van Vrijwillige Molenaars.
Op de foto Sabine Hillebrecht en Axel Gindera, die afstudeerden aan de Oeffeltse instructiemolen, geflankeerd door instructeurs Theo van Bergen en John Houben. Ondanks dat Sabine nog altijd zeer moeilijk ter been is wegens haar ongelukkige verstapping in de Gerarda te Heijen, was ze niet te stuiten om deze mijlpaal in haar leven op waardige wijze tot een goed einde te brengen.
Sabine en Axel: gefeliciteerd! Verder feliciteren wij uit onze regio Coby Weerts, zij draait in Gennep en Afferden. Voorts André van Esch en Mariepauline Hollman, molenaars op de Kilsdonkse molen in Heeswijk-Dinther.

Jessica Sneek

Molen van Middelaar
1382-1585

Gelderse hertogelijke toestemming tot molenbouw, van den gemael tot Middeler

Arnoud van Heumen, een aanhanger van de Bronkhorster partij, was getrouwd met Heylwich, een dochter van de Hekerense Arnoud van Herlaer. Op 17 december 1376 ontving laatstgenoemde Arnoud, als heer van Ammerzoden, een bedrag van 200 oude gouden schilden van Jan Creyten, de secretaris van hertog Wencelaus van Bohemen en zijn gemalin en laatste hertogin uit het Leuvense huis, hertogin Johanna van Brabant. Aan de kwitantie had hij zijn groene waszegel gehangen met het randschrift *S'H' Arnoud va Herler heer va Amer(zoye)*.

Het vertrouwen dat de Gelderse hertog in Arnoud van Heumen stelde liet hij merken door een aantal gunsten dat hij hem toekende. Eén van die gunsten werd gerealiseerd in het jaar 1382, waarin hertog Willem Arnoud hem toestond in de buurt van Middelaar een windmolen te bouwen, waaraan een molendwang gekoppeld werd voor de plaatselijke inwoners. Op de 28e juli werd aan *Aernd van Hoemen, onsen lieve knape ende rait ende synene erven* de vergunning verleend voor de bouw van een *wynmoelen of ander molen ende gemaele*. Die moest getimmerd worden *bynnen onsen kirspel ende ghericht va Moudick of tot Middeler in syns selfs ghericht*. Arnoud en zijn erven moesten als jaarlijkse tegenprestatie hiervoor een pacht van *enen alden schilt, guet van golde ende swaer van gewicht, munten skeyers van Rome of sconinx van Francryc* of andere gelijkwaardige munt betalen aan de hertog.

Met de komst van de molen werd het de inwoners van Mook en Middelaar verboden hun koren elders te laten malen. Zij die zich niet aan dit verbod hielden konden vanaf dat moment zonder enige tussenkomst of nader bevel van de hertog direct aangepakt en beboet worden door de *amptman ende richter tot Moudick*. De boete bedroeg *drye pond payments*, volgens de waarde die *in der tyt tot Nymegen genge*, gangbaar was. De uiteindelijke opbrengst ervan ging voor de helft naar de Gelderse hertog en voor de helft naar Arnoud van Heumen. De molenaar mocht voor zijn arbeid als maalloon een bepaalde hoeveelheid nemen van het gemalen graan, de zogenoemde molster. Kennelijk is de molen in Middelaar gebouwd en niet in Mook, want op de achterzijde van het betreffende perkament staat met een handschrift uit de veertiende eeuw geschreven; *Dyt is van den gemael van Middeler*.

De molen van Middelaar is bijna twee eeuwen lang in bedrijf geweest. In de gegevens van rentmeester Jacob Garbrants uit 1585 staat genoteerd dat *het gemaele tot Midlaer* werd *gebruyct by de weduwe Johan Schenk*. Door het oorlogsgeweld was *also die wintmoele all mede affgebrandt*, en konden geen inkomsten hieruit gemeld worden. Een latere hand schrijft daarbij dat, in de tijd dat de bewoners gevlucht waren voor de Spanjaarden, de molen *afgebrant* is evenals het molenaarshuis. Net als in de hele regio woedde ook hier de Tachtigjarige Oorlog. *Het selve huys ende casteel Midlaer is besadt met garnizoen* (Spaanse troepen); deze soldaten hielden huis in het dorp zelf en in de streek. Vanwege de onveiligheid kon er zelfs een tijd lang geen schout, gerichtsbode of secretaris worden benoemd.

In 1829 wordt in de uithoek de 'Planckraay', op de plaats waar vroeger de windkorenmolen gestaan heeft, bij het graven van zand, enkele asgrauwe urnen gevonden. Rondom elke van deze urnen lag een bijgift, bestaande uit schalen en kannetjes gemaakt van rood aardewerk, lichtgroene glazen flesjes, verroeste ijzeren lanspunten en bronzen kannen en ander huisraad.
Een teken dat deze natuurlijke hoogte in het terrein al in een grijs verleden een bepaalde aantrekkingskracht heeft gehad op de mensen die er woonden. Op zich is dit niet vreemd als men bedenkt dat de eerste bewoners in deze streek zich vestigen op de hoger gelegen gronden, welke veilig voor het water van de Maas zijn. Meestal werd op het hoogste punt aan een kruising van doorgaande wegen dan ook een grafveld of heuvel voor de nabestaanden aangelegd. Na de kerstening werd vaak op een dergelijke plek een kapel of kerk gebouwd. Ook voor de bouw van molens zocht men naar een dergelijke plek, nabij een kruising van wegen met het oog op een optimale windvang voor de molen, en een goede aan- en afvoer van goederen.

Historische grenssteen
In de berm van de Katerbosseweg, vlak bij de plaats waar de windmolen stond, markeert een hardstenen paal de grens die tot bijna aan het eind van de 18de eeuw heeft bestaan tussen de voormalige hertogdommen Gelre en Kleef. De historische grenssteen herinnert daarmee tevens aan de eeuwenlange gescheiden geschiedenis van de dorpen Mook en Middelaar.

Mook heeft vanaf 1227 behoord tot het graafschap Gelre. Het dorp bleef bij Gelre horen tot 1473, toen het bij het hertogdom Kleef ingelijfd werd. Vanaf 1609 tot 1713 maakte het hertogdom Kleef, inclusief het dorp Mook, deel uit van het keurvorstendom Brandenburg. Daarna behoorde Mook, als onderdeel van het hertogdom Kleef, bij het koninkrijk Pruisen.

Middelaar heeft tot het hertogdom Gelre behoord van 1380 tot 1794. In 1543 werd het hertogdom ingelijfd bij het Habsburgse Rijk. In 1570 kwam het onder Spaans bewind. Van 1692 tot 1713 behoorde het tot keurvorstendom Brandenburg. Daarna maakte het hertogdom Gelre, inclusief Middelaar, deel uit van het koninkrijk Pruisen.

Mook en Middelaar bleven Pruisisch tot de komst van de Fransen in 1794. Tijdens de Franse overheersing werden de beide dorpen ‘communes’. In 1800 zijn ze samengevoegd tot een ‘mairie’ (gemeente). Vanaf 1815 ging de gemeente Mook en Middelaar tot de Nederlanden behoren.

Bron: Boek Kasteel Huyse Middelaer van Rien van den Brand blz. 58 en 59, Noordbrabants Oudheden van C.R.Hermans uit 1865, uitgegeven door het provinciaal genootschap van kunsten en wetenschappen in Noordbrabant, Heemkundekring de Grenssteen.

Waarschijnlijk heeft de molen op een stuifzandduin nabij buurtschap de Plankraaij gestaan, ongeveer op de hoek van de huidige Birgadaweg met Lambertusweg.
Aanwijzingen voor deze locatie zijn:
1. Ligging van stuifzandrug volgens topografische kaart (hoge ligging van de molen).
2. Ligging van de historische grens (molen bleef hierdoor in 1473 bij Middelaar, Gelre).
3. Kruispunt van wegen, huidige Birgadaweg met Lambertusweg, (aan en afvoerwegen).
4. Aanwijzing uit het artikel van C.R. Hermans uit 1865 over de opgraving bij de Plankraaij.
5. Perceel op locatie met als toponiem “Meulenbroek”.

Peter Pouwels

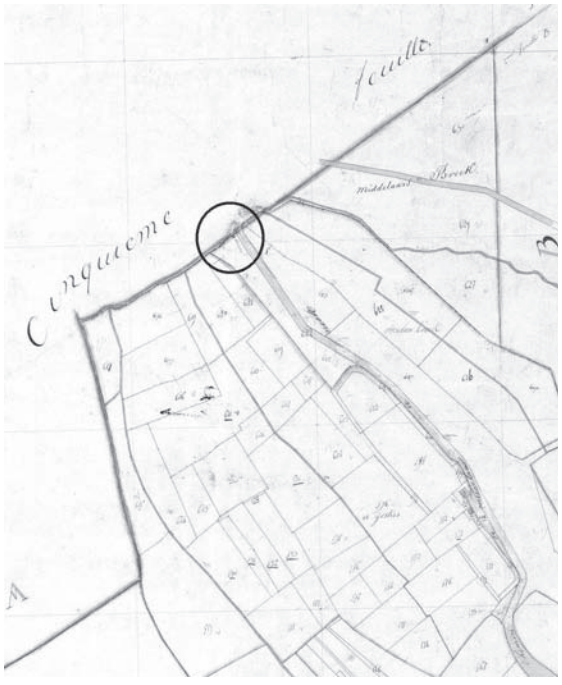

Waarschijnlijke standplaats van de molen van Middelaar op een kadasterkaart van ca. 1830.

Oude grenssteen van Geldern

Het koninkrijk van Sipke K.

De molenwereld is springlevend en draait om meer dan het behoud van monumentale werktuigen in hun dito behuizing met hun bijbehorende geschiedenis. In die wereld vinden molenmensen elkaar. In eigen streek, door heel het land, in Europa en over de hele globe. Wie beweert dat de molenwereld vooral een knutselclub voor oude mannen is, weet niet wat hij zegt. Naast molenaars in vele soorten heb je bijvoorbeeld zeilenmakers. Dit oude ambacht is herontdekt, doorontwikkeld en opnieuw rendabel gemaakt, bijvoorbeeld in Leeuwarden.

Werkplaats

In hartje Leeuwarden aan de Dokkumer Ee ligt het gemoedelijke Noteboomstraatje, met op de hoek de woon- en werkplaats van zeilenmaker Sipke Koning. Zijn logo is de gele kroon op een wit veld en hangt goed zichtbaar op de deur. De weg vragen is niet nodig.

Als we aankomen worden we hartelijk begroet door echtgenote Janny, die ons binnenhaalt met koffie en zelfgebakken karnemelkse koek. Sipke leidt ons naar de werkplaats, de zolder boven de garage. Klein, zou je denken, maar groot genoeg, met al het goede dat werkplaatsen kunnen bieden aan werkplekken, planken en kasten met materiaal en gereedschap. En nog een beetje meer: grote ramen, waarachter regelmatig een zeiljacht, skûtsje of klipper voorbijschuift.

Botenman

Zo'n 5 jaar geleden bouwde hij zelf nog een boot op deze plek. En met een groep studenten van het R.O.C. werkte hij een jaar lang aan een architectonisch hoogstandje: expositieboot de ARK Fryslân, die in de haven van Leeuwarden ligt.

Maar nu worden hier zeilen gemaakt, molenzeilen wel te verstaan. Toen hij uit zijn werk raakte na 40 jaar kok te zijn geweest op een agrarische school, is hij ermee begonnen en tegenwoordig kan hij ervan leven. Dat maken we mee, want de telefoon staat niet stil. België aan de lijn, een opdracht voor rode zeilen; de rol doek ligt al klaar. Hij komt door heel Nederland en er hangen zelfs al zeilen in Griekenland. Een grotere werkplaats ligt hopelijk binnenkort in het verschiet.

Ontwikkelen

Een minizeiltje aan de muur getuigt van de eerste stappen op het vakgebied, toen hij zich bekwaamde onder het toeziend oog van Evelien Pouw.

Maar wat hij tegenwoordig aflevert aan vakmanschap is grotendeels zelf ontwikkeld. Hij maakt daarbij graag gebruik van moderne materialen zoals bijvoorbeeld synthetisch touw. Dat is makkelijk door- en afte branden met het elektrische afbrandapparaat en geeft een mooie afwerking.

Net als elke vakman heeft ook Sipke Koning een heel eigen kijk op zijn product en er ook zijn eigen ideeën over. Maar wie ervoor kiest haalt wel vakmanschap in huis. Over elke handeling is nagedacht. Gereedschap en materiaal worden graag zelf en precies gemaakt zoals hij het hebben wil.

Het zeilhandje bijvoorbeeld, onontbeerlijk bij het naaien, heeft hij letterlijk naar zijn hand gezet. Tot en met het messing plaatje aan toe, dat met een bevriende edelsmid is ontwikkeld. Maar het past dan ook precies. (Zolang je niet in het schootsveld gaat staan) kun je bij het lijken, het bevestigen van het vooraf genaaide zeil aan het lijk, ook duidelijk zien dat alles op elkaar afgestemd is. De naald gaat in het doek, krijgt een duw met het zeilhandje, precies door de tier, komt terug en voor je het weet is ligt er een keurige rij steken, mooie witte v-tjes op het bekende

Nederlandse molenzeilen in Griekenland

Niet in het schootsveld gaan staan...

bruine doek. Groen, rood, oranje, wit kan ook: elke kleur die leverbaar is.

Arbeidsintensief

Met zo'n lijk, het meest arbeidsintensieve deel van het zeilenmaken, is de zeilenmaker gerust een dag bezig om helemaal rond te gaan, dus reken maar uit wat ze moeten kosten.

Een speciale ophanging van het zeil in de werkplaats garandeert dat het lijken perfect uitgevoerd wordt. Bij veel zeilen komt er teveel doek in het lijk terecht en dan krijg je zakken, waardoor je zeil gaat bobbelen en plooien. Dat is zijn eer te na. De zeilen van Sipke hangen strak en vlak op het hek.

Ook over details als grommers of leuvers, lussen aan het lijk waar de zwichtlijnen aan komen, heeft Sipke zijn eigen idee. Die wil hij niet in of aan het doek hebben. Hij zet er eentje aan het lijk waar we bij staan en zien een staaltje van een "beetje klooien met doek en touw", waar je stil van wordt.

Het naaien van het zeil zelf wordt met de industriële naaimachine gedaan. Hij werkt met het doek zoals een stoffeerder met zijn stof: die moet op een bepaalde, mooie en strakke manier op een harde, ook wel gebogen ondergrond worden bevestigd. In dit geval het hekwerk van een molen. Je moet rekening houden met hoe die stof zich gedraagt en dus zorg je dat het een bepaalde vorm krijgt waardoor het doet wat jij wilt. Dat is makkelijker gezegd dan gedaan natuurlijk. Je moet net even weten waar je er hoeveel van af moet knippen!

Hoek en bek van het zeil worden ook op een bepaalde manier vormgegeven en netjes met gebruik van beleg in en op elkaar genaaid. Het bezoek ziet handige toepassingen uit het vakgebied naaien voorbijkomen.

En soms doet het ook wel denken aan papieren modelbouw: de voorbereiding met op vorm knippen, randen inknippen en invouwen bepaalt de afwerking en geeft meer werk dan het uiteindelijke naaien zelf.

Touw

Al het touwwerk wordt zorgvuldig van te voren klaargemaakt en afgewerkt. Sipke houdt niet alleen van goed, maar ook van mooi en als het bezoek wordt neergezet in een paar stoelen met een berg touwresten om het splitsen te oefenen blijkt dat met minder geen genoegen wordt genomen. Wel op een prettige manier: Sipke verhaalt ondertussen van zijn werk, gaat in op vragen en helpt zijn tijdelijke leerlingen stap voor stap verder in de wereld van touw.

Zo'n touw blijkt een heel eigen leven te hebben en zie maar dat je nog weet waar je naar toe moet met je eindje als je het een slag hebt gedraaid. Schiemanswerk onderwijzen heeft hij vaker gedaan. Naar vergaderingen met bijvoorbeeld molenaars gaan setjes mee met splitsijzer, naald, enz. Alles in een mooi rolletje van zeildoek en daarmee kunnen de aanwezigen hun handen laten wapperen.

Hij gebruikt altijd het splitsijzer, omdat je daarmee de ruimte tussen de slagen in het touw, de tier, het beste open krijgt. Het touw blijft daarmee ook het mooiste. Als je een tijd zit te frommelen met een touw raakt het uit verband.

Leg bij het splitsen het touw iets uiteen en plat en het wordt helemaal netjes. Het zijn maar van die kleine foefjes waarmee je net een mooier resultaat krijgt.

Er zijn natuurlijk vele mogelijkheden met touw. We leren nog een mooie takeling maken, waar je naald en draad voor nodig hebt.

Producten

We doen nog een kruisknoop en zien hoe we bijvoorbeeld een vangtouw kunnen afwerken. Die levert hij ook, evt. met ophangkroontje, gegoten door zoonlief. En wil je bijvoorbeeld een fijne luimat? Geen probleem. Zo zijn er allerlei bijproducten van touw en doek ontstaan, die naast zeilen geleverd kunnen worden. Als je een idee of wens hebt overleg je het

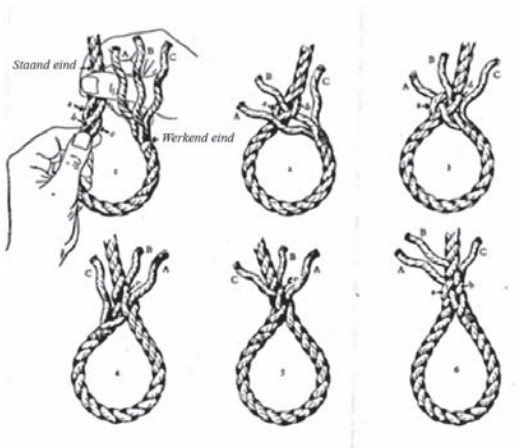

Het vervaardigen van een oogsplits

maar.
Momenteel is hij het bedrukte zeil aan het ontwikkelen, dat je als een soort voorzetzeil kan gebruiken voor bijvoorbeeld evenementen. Hij draaide zelf al met wit-blauwe zeilen met de rode pompeblêden, de vlag van Fryslân, erop.

Creativiteit
De tijd vliegt voorbij en het is al laat als Janny ons uitnodigt voor een heerlijke lunch met soep. In dit huis wonen nog meer creatieve mensen, zoals dochter Koning: voor het raam staat een hippe set met fleurige hypermoderne poefen, een opdracht voor school.
Repareren doet Sipke ook veel, maar het moet niet te gek worden. Om zeilen van 20 jaar oud zet hij geen nieuw lijk en het meegebrachte oude zeil van de Lindense molen wordt hoofdschuddend afgekeurd: hij gooit wel betere weg! Geen eer meer aan te behalen dus.
Maar voor het lappen van iets kleinere gaten legt hij uit hoe het moet. Het lijkt op het inzetten van stukken in een oude spijkerbroek. Je snijdt het oude doek rond het gat weg, als je het stuk erop hebt gezet en werkt dat aan die kant ook netjes af. Met allemaal dubbele stukken wordt je zeil al gauw onhandelbaar en het ziet er niet mooi uit.

Bullemolen
's Middags nemen we nog even de tijd om de molen bezoeken waar hij zelf op draait: de Bullemolen (vernoemd naar de beul van Leeuwarden) aan het Bonkerdiep, een poldermolen.

De Bullemûne te Ljouwert

Als je nog eens een mooie molenbiotoop wilt zien, moet je daarheen. Net buiten Leeuwarden, in het zicht van de Wieden, natuurgebied met plassen, staat deze molen midden in de weilanden. We moeten tussen twee koestallen door over het erf van een boerderij. Hij rijdt ook wel eens door de loopstal heen als het tussenpad afgesloten is, geen koe die meer opkijkt. Hotsend over het zandpad bereiken we de molen. Hier hoor je alleen de wind.
Vlak bij de molen staan de hoefafdrukjes van reeën in de modder, Sipke wijst, verrekijker in de aanslag. We zien twee reeën die in de verte het weiland oversteken door het lange gras, koppies omhoog en ze staan stil: er wordt teruggekeken.
De molen is overheks weggezet vanwege de aalscholvers die de boel anders helemaal onderpoepen. Aalscholvers eten vis, dus ga maar na. De poldermolens in Friesland zijn niet zo groot: rietgedekte achtkanten met een vrij diepe taillering en staart, deze heeft een vlucht van ong. 22 m.
De vijzel is natuurlijk een dankbaar foto-object en de fotografe klimt met kreupele knie en al in de vijzelbak om een mooie detailfoto te maken. De veldkruizen op de eerste zolder zijn heel nauw gezet: je hebt hier verder ook niks nodig, alleen de koning verdwijnt er door een gat. Verder hangen er platen van voormalige molens in Leeuwarden en zoals in meer steden: er zijn er heel wat geweest.
Boven in de kap kunnen we door een plexiglazen plaat in de torenvalkenkast kijken: er liggen twee roodbruine eieren in, straks zijn de jonkies te bewonderen. Pa en moe zijn al weggevlogen toen we de molen binnengingen. De zeer geslaagde dag wordt besloten met een molenbittertje op de vlonder boven de voorwaterloop, waar regelmatig een lekker visje uitgehaald wordt. Tegen de veldmuur bij de staart kan een mobiel keukentje gezet worden: het leven van een poldermolenaar is helemaal wat het lijkt!

Tekst: Jessica Sneek
Foto in de werkplaats: Sabine Hillebrecht
Overige foto's en beeldmateriaal: Sipke Koning

Malen voor alle prijzen!

Perikelen rond de molens van Heumen en Overasselt

Aanleiding tot de bouw van de Joannusmolen te Heumen is een conflict van molenaar Johannes Jetten met de eigenaar van de Heumensche molen. In de aanloop naar de bouw van de Joannusmolen brandt een hevige concurrentiestrijd los tussen de molenaars Gerardus Jacobs en Johannes Jetten. Er wordt gestreden op het scherp van de snede en men pakt alle mogelijke middelen aan om elkaar enigzins "de wind uit de zeilen" te kunnen nemen.

De Gelderlander Di. 25 november 1890

* OVERASSELT, 24 Nov. Heden morgen is de steenen molen, staande op Warsum, onder Overasselt, toebehoorende, aan J. J. Heijnen, een prooi der vlammen geworden. Men vermoedt, dat hij door den wind aan het loopen gegaan en in brand geraakt is.

Nadat op 24 november 1890 te Overasselt de Worsumse molen afbrandt, ontstaat er een hevige concurrentiestrijd tussen de molenaars Jacobs en Jetten, aangewakkerd door enkele boeren uit de buurt. Dit resulteert uiteindelijk in de bouw van twee nieuwe molens in de gemeente Heumen. De familie Heijnen, die eigenaar is van de afgebrande molen, besluit deze niet meer te herbouwen omdat er op korte afstand van deze molen, de in het begin van hetzelfde jaar de door Jacobs gebouwde molen Zeldenrust staat. Ook het feit dat de familie Heijnen nog in bezit is van de Maasmolen te Nederasselt, speelt bij deze te nemen beslissing een niet onbelangrijke rol. Door het wegvallen van de Worsumse molen zijn de boeren in de buurt genoodzaakt een langere rit naar een van de andere molens te maken. Dit en het gegeven dat er minder concurentie is tussen de molens onderling, zet hun op het idee enkele molenaars te benaderen voor het bouwen van een nieuwe molen in de buurt.

In 1893 heeft molenaar Jetten, die dan als huurmolenaar werkt op de Heumensche molen, plannen om een nieuwe molen te bouwen, op een punt tussen de drie bestaande gemalen van Heumen, Overasselt en Malden in. Het plan van Jetten om een nieuw molen te bouwen komt feitelijk voort uit zijn onvrede met de eigenaar van de Heumensche molen. Jetten, die al enige jaren als pachter op de Heumensche molen maalt, gaat het letterlijk en figuurlijk vóór de wind, en zijn klantenbestand groeit met de jaren en hiermee ook zijn omzet. De eigenaar van deze molen die graag wil meedelen in de door Jetten gemaakte winst, verhoogt zodoende de pachtprijs, om zo een graantje mee te kunnen pikken. Dit is echter tegen het zere been van Jetten, die aangeeft het huurcontract voor de meerprijs van fl 50,- niet te willen verlengen. Het contract wordt niet meer verlengd en de eigenaar zet een knecht op zijn molen om zodoende zelf van de verhoogde omzet te kunnen profiteren. Enige tijd later biedt de eigenaar dezelfde molen weer te huur of te koop aan. Jetten grijpt deze kans met beide handen aan, en koopt de Heumensche molen tegen een redelijke prijs. Er wordt een onderhands koopcontract opgesteld waar beiden een bewijs van ontvangen. Enkele dagen later komt de eigenaar bij Jetten en vraagt om het bewijs van de koop te mogen inzien, onder de ogen van Jetten scheurt hij het bewijs in stukken en zegt: "De koop is vernietigd." Na dit voorval zet Jetten zijn plan om een eigen molen te bouwen, op aanraden van enkele boeren die tot zijn klanten behoren, door.

Grad Jacobs van molen Zeldenrust vreest dat de komst van een nieuwe molen wel eens nadelig voor zijn molen kan zijn, en zet zijn plannen kracht bij, om op verzoek van de boeren een nieuwe molen te bouwen aan het Vosseneind te Heumen.

Beide molenaars spelen een kat en muis spel en proberen elkaar de loef af te steken, alvorens er tot de werkelijke bouw wordt overgegaan breekt de strijd vol los.

Een krantenartikel uit de Gelderlander van 22-02-1894 geeft enigszins duidelijkheid over de bouw van twee nieuwe windmolens in de gemeente Heumen.

HEUMEN, 18 Febr. Naar men verneemt, zullen weldra in ons dorp twee nieuwe windmolens verrijzen.
Door de heeren G.Jacobs, molenaar te Overasselt, en J.Jetten, idem alhier zijn de noodige terreinen bereids aangekocht, zoodat spoedig met den bouw begonnen zal worden.

Grad Jacobs koopt begin 1894 een stuk heidegrond liggende op een zandheuvel, het Vosseneind genoemd van de wethouder van Heumen. Van een molenaar uit Schaijk heeft hij een complete kap met gangwerk aangekocht. Op 13 februari 1894 start Jacobs met de bouw van zijn molen. Ondertussen heeft Johannes Jetten nabij dezelfde zandheuvel ook een perceel heidegrond aangekocht en begint op 20 maart 1894 met de bouw van zijn molen, de thans nog bestaande Joannusmolen. Beide molens liggen amper 60 meter van elkaar, hierbij ligt de Joannusmolen aan de weg van Heumen naar Wijchen en de molen van Jacobs iets noordelijk hiervan, aan een uitweg die op dezelfde weg uitkomt.
In een recordtempo van twee maanden staan beide molens, op dezelfde dag in de maand mei, gereed om te gaan aanmalen. Na een kwartier malen komt een Ambtenaar van de Wet bij Jacobs op bezoek, om te vragen of hij een vergunning heeft. Deze is wel aangevraagd maar nog niet ontvangen. De politie maant Jacobs om zijn molen stil te zetten, er is nl. door enkele boeren een bezwaarschrift ingediend. De boeren, die bevriend zijn met Jetten, hadden bezwaar ingediend omdat hun grond rondom het perceel van Jacobs ligt met daartussen een uitweg. De bezwaren zijn als volgt:

1. Aanliggend land zou onder water komen door het water dat van de wieken wordt afgeworpen.
2. Met draaiende molen is het ondoenlijk met paarden op het land te werken.
3. De uitweg was wel voor een mestkar, maar niet voor een molen.

Door het indienen van het bezwaarschrift wordt de vergunning door de gemeente geweigerd en Jacobs moet zich uiteindelijk tot H.M. de Koningin wenden, met het beleefd verzoek om zo spoedig mogelijk de gevraagde vergunning nogmaals te verlenen. Ruim een half jaar later, in december van hetzelfde jaar, krijgt Jacobs de gevraagde vergunning met vermelding, dat het gemeente bestuur van Heumen de vergunning ten onrechte geweigerd heeft. De molen had dus 7 maanden noodgedwongen aan de ketting gelegen; voor Jetten was er dus kans om alle klanten te hebben.
Om de klanten van zijn concurrent terug te winnen, stelde Jacobs het loon in op 20 cent de 100 kg, waar het normale tarief op 30 cent stond. Om Jacobs wat 'wind uit de zeilen' te nemen, staan er op een zekere dag aan de uitweg naar de molen twee borden met het opschrift "Verboden toegang". Er worden zelfs klanten teruggestuurd, terwijl er nog dikwijls iemand op post staat, zodat er niemand meer naar de molen durft te komen. Telkens als de borden worden verwijderd, staan er weldra weer nieuwe. Om te voorkomen dat niemand meer bij zijn molen zou komen gaf Jacobs enkele boeren de opdracht om de gehele dag over de uitweg op en neer te rijden. Na enige tijd komt de eigenaar, waartoe het perceel grond toebehoort waarop de uitweg ligt, en laat proces verbaal opmaken. De kantonrechter spreekt Jacobs die recht van overpad heeft echter vrij. Er worden zelfs zakken van andere gemalen uit de buurt erbij gehaald die het ook voor 20 cent per kg doen. Vanaf dan wordt er gemalen tegen een prijs van 15 cent, waarbij het koren per H.L. gehaald en thuis gebracht wordt.
In 1897 probeert Jetten voor fl 1000,- Jacobs uit te kopen, echter dit gaat niet door. Jacobs heeft vanaf het begin de molen verpacht aan een knecht zodat hij zelf er zijn brood niet mee hoeft te verdienen en verzekerd is van een vast inkomen van de molen. De concurrentiestrijd gaat onverminderd door en regelmatig worden er geruchten verspreid dat Jacobs of zijn knecht het voor gezien houden.

Hoe diep een en ander zit, getuigen het feit dat de strijd zelfs in 1898 wordt uitgevochten d.m.v. ingezonden brieven in het vakblad "De Molenaar". Hier schrijft Jacobs onder naam "een molenaar uit Gelderland", waarop Jetten reageert onder de pseudoniem "een Gelderlandsch Mulderke".

In 1902 probeert Jacobs de in 1894 gebouwde molen, samen met de in 1890 gebouwde Zeldenrust te verkopen, zie onderstaande advertentie, met de bedoeling om elders een nieuw bestaan op te bouwen.

Advertentie in De Molenaar 09-07-1902

De Notaris van Rijckevorsel van Kessel te Nijmegen,
zal ten verzoeke van G. Jacobs te Overasselt,
in het te verkoopen huis, op donderdagen 17 en 31 juli 1902,
telkens namiddags te 1 uur in het openbaar
VEILEN EN VERKOOPEN
onder Overasselt
Een Wind/Graanmolen
met daarvoor staand ruim en wel ingericht huis,
waarin bakkerij, winkel en koffiehuis
en daar aangelegen tuin en bouwland, groot
tezamen 25 aren 60 centiaren, Sectie C, No 669,
in den kom der gemeente, bij de kerk en de school,
te veilen in 2 perceelen en in massa

onder Heumen
Een Wind Graanmolen
met huis en bouwland, groot 20 aren, 20 centiaren
Sectie E No 569. Betaal tijd 3 november 1902
Aanvaarding te Overasselt in eigen gebruik, en te Heumen
in het genot der huur 1 november 1902.
Nadere inlichtingen te bekomen bij den eigenaar,
alsmede ten kantore van voorgenoemde Notaris en van
den Notaris Stael te Grave.

Bovenstaande advertentie staat ook in De Molenaar 16-07-1902, en 30-07-1902.
In De Molenaar van 06-08-1902 staat: “De verkooping der windkorenmolens van G. Jacobs onder Overasselt en onder Heumen, is niet doorgegaan”.

Uiteindelijk laat Jacobs in 1908 uitkopen en breekt de molen die pal naast de Joannusmolen staat af, om deze in de Milsbeek weer op te bouwen. Thans rest hiervan nog de romp waarin potterbakkerij de Vuurvogel gevestigd zit.

De Joannusmolen in 1976, voor de restauratie van begin jaren ’80

In 1927 laait de strijd in vakblad “De Molenaar” weer even heftig op, als Grad Jacobs een pluim krijgt van de voorzitter van “De Hollansche Molen”, de heer P.G. van Tienhoven, voor zijn inzet door de bouw van zeven molens. Deze lofuiting schiet molenaaar Wagemans uit Beers in het verkeerde keelgat waardoor hij een uitgebreide reactie in “De Molenaar” plaatst, waarin verwezen wordt naar de heftige concurrentiestrijd die Jacobs gevoerd heeft. Uiteraard reageert Jacobs op dit artikel, en verwijst hierin naar voorgaande artikelen. Mede hierdoor weten wij thans, welke strijd zich een honderd jaar geleden heeft afgespeeld rond deze molens.

Peter Pouwels

Bronnen:
- De Molenaar 1898 1e jaargang nr 6 ,8,10, en De Molenaar uit 1927 jaargang 30.
- Oud Archief De Gelderlander,
- www.allemolens.nl

De molenbiotoop

De Joannusmolen te Heumen

Toen molenaar Jetten in 1894 de Joannusmolen liet bouwen, was de omgeving een uitgestrekt open gebied met goede windvang. Vanuit het westen gezien, ligt de molen op een natuurlijke verhoging. Mede daarom is molen wellicht als grondzeiler gebouwd. De molen had nog lang een uitstekende biotoop. Toen Wim Thönissen in 1982 een biologisch maalbedrijf op deze molen begon, was de biotoop nog altijd optimaal voor een molenaarsbedrijf op windkracht. In het oosten was het Jachtslot op de Mookerheide te zien en in het westen de kerktoren van Overasselt (op ruim 2 kilometer afstand). Ten noorden en oosten van het molenerf ligt een camping. Vroeger werden de bosjes tussen de molen en de camping gebruikt als hakhout, maar nadat het onderhoud aan deze bosjes stopte, zijn de bomen uitgegroeid tot flinke bomen die boven de kap van de molen uitkomen. Van het zuidoosten tot het zuidwesten is de windvang nog wel goed. Het molenaarshuis op het zuiden veroorzaak vrij weinig windvang, omdat dit lager ligt dan de molen. Het probleem is hoofdzakelijk dat de wind uit deze richtingen niet vrij weg kan stromen, omdat het bosje aan de noordzijde op slechts 15 meter van de molen ligt. De biotoop van deze molen is dus dramatisch verslechterd. Het is niet meer voor te stellen dat deze locatie dertig jaar terug een uitstekende molenbiotoop vormde.

Streefsituatie

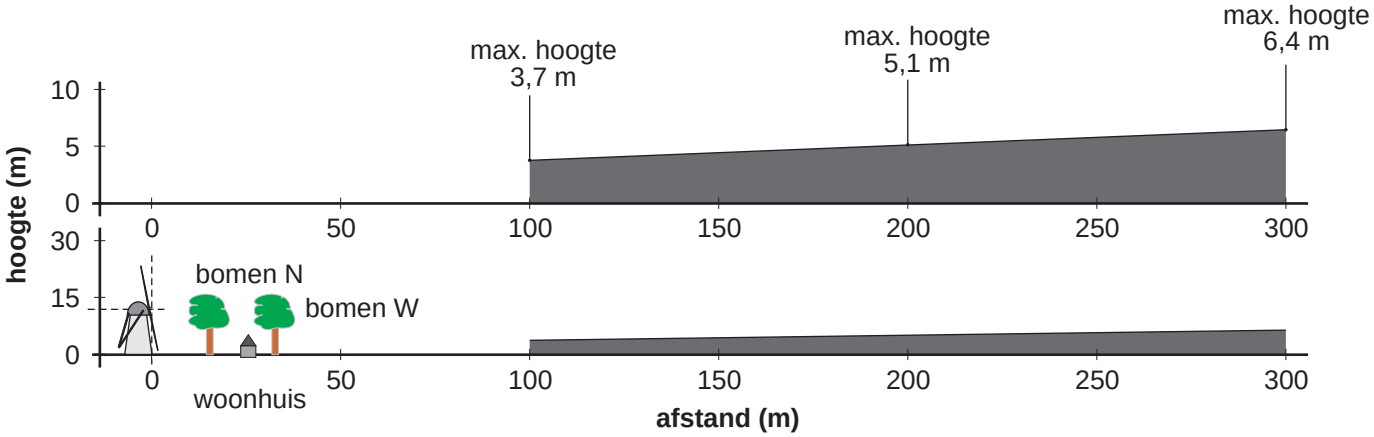

Berekening van de maximale objecthoogte: de molen is een grondzeiler met een vlucht van ruim 24 meter, zodat de askophoogte op 12 meter uitkomt.
Volgens de normen voor ruw terrein is het donkergrijze gebied de toegestane objecthoogte.
Bij de onderste figuur zijn de hoogte- en afstandschaal gelijk en zijn ter illustratie de molen en enkele hoge objecten uit de omgeving aangegeven, bij de bovenste figuur is voor de duidelijkheid de hoogteschaal 3x uitvergroot. De getallen geven de maximale objecthoogte op basis van ruw terrein aan.

Actuele situatie per windrichting

N: vroeger hakhout, nu bomen die boven de kap uitkomen

Beoordeling biotoop:
1 slecht
2 bedenkelijk
3 matig
4 aanvaardbaar
5 goed

W: ook hoge bomen, maar iets verder weg dan op het noorden

ZW: redelijk vrije windvang

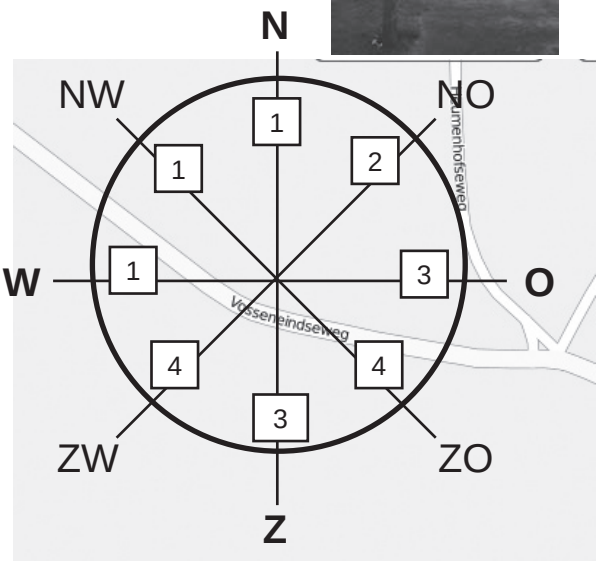

Z: het molenaarshuis

Eindbeoordeling

De eindbeoordeling van de biotoop komt uit op het cijfer 2 (bedenkelijk). De windvang uit zuidelijke richtingen is weliswaar goed, maar door de aanzienlijke windbelemmering in de overige richtingen kan zuidelijke wind niet vrij van de molen wegstromen. De molen had in het verleden gestroomlijnde wieken (Van Bussel), maar bij een restauratie zijn deze wieken vervangen door Oud-Hollandse windborden.

Bij gunstige windrichtingen kan de molen nog draaien, maar malen is met de huidige biotoop geen haalbare kaart meer.

Tekst en afbeeldingen: Marko Sturm

Molenpoëzie

Tijdens de Oost-Vlaamse Molendag 2011 bezochten wij, Robert Hoffman en ondergetekende, de Kruishoutermolen in Mere, een standerdmolen met drie zolders. Op deze molen troffen wij onderstaand gedicht aan. De molen moet in de periode waarin dit gedicht geschreven is, in een erbarmelijke toestand hebben verkeerd. Tengevolge van een stormschade in 1972 was het werken met de molen niet meer mogelijk en vervolgens zette het verval zich in. Pas in 2004 kon met de restauratie worden begonnen. Deze werd in 2006 afgerond. De molen staat er nu als een plaatje bij en is een bezoek alleszins waard.

Frits Harteman

Klaaglied van de Meerse Molen

Wat oud wordt, gammel en vergrijsd
komt "met de glimlach" op de dodenlijst.
Ook levensmoeë mensen, vroom geschuwd,
worden zo maar, de vergetelheid ingeduwd
van 't lichtvaardig, miezerig-modern bestaan.
Zal 't ook mij, verguisd vergeten, op die wijze vergaan?

Ik koos het Mereland met welbehagen
was trotse baak van de familie Van Der Haegen
'K Heb eeuwenlang de stormen getrotseerd
'k Heb vrolijk vreemd gespuis, belegeraars, bedot
En ver nog vóór uw tijd: van Don Quichot
Tot Sancho Panza's pijn en onbehagen
Lachwekkend d'aanval afgeslagen.

Na 't oogsten wreef ik 't gele goud der korenaren
In mijn palm tot dagelijks brood der Merenaren

Menig mens trok, traagzaam biddend, mij voorbij,
Samen lachten, schreiden wij, soms allebei.
Op hoge schouders bood ik hemels vergezicht en
Lag er, lome schaduw, voor paartjes in het manelicht.

Weet, hoe dichters' blikken dromend om mij zweefden
Schilders handen voor mijn schoonheid beefden.

Maar in mijn schoonste illusie werk ik welgezind
malle molen, met het voorhoofd in de wind.
Als een briesje door mijn zwarrelende wieken zwatelt,
Een boordevolle korenkar het erf opratelt,
Ben ik oeverloos geluk.
Van heel gewone dingen hoor ik dan
Mijn hart zo zachtjes zingen.

Nu buig ik, onder spot en onbegrip gebukt
Het aangezicht geschonden, d'armen afgerukt.

Aan uw Romeinse heirbaan: rust in rozen en bramen! Zo moest het dan ook mij vergaan..
En dood en uit en amen?

A. De Graeve 1978, gepubliceerd (met fouten) in de Voorpost op 6 april 1990

Molens in de regio

De Nooitgedacht te Afferden

Er zijn deze keer geen bijzonderheden over de molen te melden.

De Martinus te Beugen

De Martinus heeft in deze periode twaalf maal gedraaid. Dit houdt in dat de molenaars in totaal ongeveer 45 uren op de molen hebben vertoefd en waarbij het gevlucht zo'n 10.280 omwentelingen heeft kunnen maken. Afhankelijk van de wind en ook van de aanwezigheid van meerdere molenaars wordt getracht regelmatig koren te malen. Zoals bekend betrekken wij het maalgoed van de Firma Havens in Maashees. In het algemeen betreft dit globaal 20 zakken van 25 kg duiventarwe verpakt in papieren zakken waar de muizen merkwaardig genoeg geen knabbeltrek in hebben. Dit geldt niet voor de lelijke gele plastic zakken – welke echt niet op windmolens thuishoren – waarin het maalgoed teruggaat naar Havens. Daarom hebben wij tegenwoordig kisten waar het gemalen product in opgeborgen kan worden en waar de muizen niet bij moeten kunnen. Ook de molenaars van De Luctor et Emergo en (in mindere mate) die van de Heimolen betrekken maalgoed van de Martinus.

Het was weer te merken dat het lente was want de kauwen en een verloren duivenpaartje zagen in de molenkap een geschikte gelegenheid om hun nakomelingen de wereld in te helpen. Dat ging natuurlijk niet door en nadat wij drie zakken met verfijnd nestmateriaal hadden gevuld gaven deze beestjes hun bouwdrift op. In verband met vakantie en hulp op een andere molen van de vaste bezetting van de Martinus waren Frits, Hans en Harm bereid om op de nationale molendag op 12 mei in Beugen te draaien. Zij waren ongeveer 7 uur op de molen aanwezig die ruim 2000 omwentelingen draaide en 25 bezoekers binnen haalde. Op deze dag hebben de molenaars ook de tot tweemaal toe door vandalen uit de grond getrokken vlaggenmast weer teruggeplaatst. Inmiddels is ook weer de periode van gras maaien, snoeien enz. aangebroken, hetgeen bij deze molen een nogal ingewikkeld gebeuren is omdat hier in feite ook buren als eigenaren van heggen bij betrokken zijn. Aan het bestuur van de stichting Molens van de gemeente Boxmeer is het verzoek gericht om na te gaan hoe het onderhoud rond de molen georganiseerd is of kan worden geregeld.

Wat de molen zelf betreft heeft molenmaker Beijk een aantal maanden geleden een offerte ingediend om de rechter lange staartschoor en het luiwerk te repareren en af te stellen. Het is ook de bedoeling om het systeem van het stuurtouw te veranderen zodat er betrouwbaar met het luimechaniek gewerkt kan worden en het niet onverwachts losschiet waardoor het luiwerk weer in actie komt. Intussen hebben wij niets meer van deze zaak gehoord en zullen wij hier weer achterheen moeten gaan. Wat ook meegenomen dient te worden is het aanbrengen van nieuwe schroefdraad op de as voor de zwengels van het kruiwerk. Deze schroefdraad is totaal versleten en het is niet meer mogelijk om de kruizwengels betrouwbaar vast te zetten. Hierdoor kunnen de zwengels bij het afwikkelen van de ketting weggeslingerd worden. Hiervoor moet ook nog een offerte door de molenmaker bij de gemeente Boxmeer ingediend worden. Voor de rest kunnen wij denk ik wel stellen dat de Martinus in een redelijke goede staat verkeert.

Ben Verheijen

Jan van Cuijk

Over korenmolen Jan van Cuijk kunnen we het volgende mededelen: wij zijn nog steeds druk bezig om alle kosten in kaart te brengen om het gehele gevlucht te gaan vervangen op de roede na. Voor de Pot-roede wordt een apart restauratieprogramma opgesteld. Molenstichting Jan van Cuijk heeft bij de Rabobank een verzoek ingediend en dit is gehonoreerd met een bijdrage uit het Fonds Maatschappelijke Betrokkenheid. Deze bijdrage wordt gebruikt voor het restaureren van de Pot-roede. De gemeente Cuijk heeft molenmaker Beijk ondertussen opdracht gegeven om het gevlucht provisorisch te repareren, zodat er op een veilige manier door gedraaid kan worden met de molen. Enkele weken geleden is de bovenas naar achter geschoven. Deze liep vast tegen de voorkeuvelens en hierdoor kom er niet meer gedraaid worden met de molen. Dit probleem is vakkundig verholpen door de molenaars met advies van collega-molenaars. Tijdens het verrassend plattelandsweekend konden we het 3e weekend van mei ruim 400 bezoekers verwelkomen. Tijdens dit weekend konden er workshops cupcakes versieren gevolgd worden. De molenwinkel wordt nog steeds druk bezocht en het assortiment zal de komende periode flink uit gebreid worden.

Stefan Willems

De Bergzicht te Gassel

We hebben twee zeilen van de Gasselse molen vervangen. Deze waren zo slecht dat ze gerepareerd moesten worden. John Houben heeft in Oeffelt een naaimachine staan, waarop we dit klusje wilden klaren. Maar de zeilen waren wel erg slecht. Jan Selten, die even langs kwam in Oeffelt, vertelde dat er in Wanroij op de molen nog prima zeilen liggen die we zo mochten hebben. We hebben onze herstelpogingen toen maar gestaakt. De zeilen die Jan ons aanbood zijn iets te kort, maar we zijn er erg blij mee. We kunnen er in Gassel weer een hele tijd mee draaien.

Inmiddels is de Gasselse molen van eigenaar veranderd. Peter van Haren heeft de molen van zijn vader overgenomen.

Jos van der Heyden

De Reus te Gennep

Op zaterdag 26 april hebben we op beperkte schaal het 25-jarig huwelijk van Peter en Carla Pouwels gevierd. De molen was feestelijk versierd en heeft tijdens het feest gedraaid.

Frans Rademakers

De Gerarda te Heijen

Geen bijzonderheden in de afgelopen periode.

De Lindense molen te Katwijk

Dit voorjaar zijn we goed bezig geweest. Jessica heeft een keephout gemaakt voor de stut onder de staart. Rob is creatief aan de gang gegaan en heeft een krijtbord gemaakt met rondom een klassieke lijst en in de bovenlijst een mini-molen. Dit bord is opgehangen bij de trap onder in de molen. Hierop kunnen wij onze mededelingen vermelden zoals een welkomsgroet voor de basisschool uit Vianen. Groep 7 van de basisschool uit Vianen heeft de molen bezocht i.v.m. een leerproject van Techno-Promo. Van de beukenboom die tegen de stelling staat hebben we in april, net voordat de bladeren weer aan de boom zouden komen, drie dikke takken verwijderd. Uit de molenromp was op drie plaatsen riet gewaaid, we hebben de gaten gedicht. Op Nationale Molendag hebben 15 mensen de molen bezocht. Een week later 105 kleuters verdeeld over 3 dagen en in 8 groepjes. In verband met dit bezoek hebben we bij Hans Titulaer (molensteenmakerij) een kweern (handmolen) gekocht en Peter heeft hiervoor een bokje gemaakt. De kweern was een groot succes bij de kleuters. Op het eind van het bezoek van de laatste groep kleuters hadden we een jankende koning. We hebben de taatspot onder de koningspil schoon gemaakt en deze van nieuwe olie voorzien. In eerste instantie draaide de koning weer goed maar na een dag draaien maakte de koning weer verdachte geluidjes. De koningspil zal gelicht moeten worden.

Peter Simons

De Vooruitgang te Oeffelt

In Oeffelt zijn in opleiding: Jan Kuijpers (Ravenstein), Petro Boon (Boxmeer), Caroline Schaeffer (Kleve), Harm van Es (Boxmeer), Pieter Aarts (Boxmeer) en Jessica Sneek (Cuijk).
Petro Boon en Caroline Schaeffer zijn geslaagd voor het toelatingsexamen en zullen in het najaar opgaan voor het certificaat van de Hollandsche Molen.

De bouw van een wc op de molen vordert gestaag. Er is een doorgang gemaakt voor een deur in de muur op de plaats van een vroegere inrijpoort. De muur is hier 70 cm dik. De vloer in de loze invaart zal verwijderd worden.
Er wordt hard gewerkt door twee Oeffeltse vrijwilligers, W.Lamers en H. Hegmans, dit alles onder het toeziend oog van Nico Lagarde.

Voor het boerengemaal is er al veel werk verzet door o.a. Rob Snel, Robbert Hoffman, Harm van Es, Theo van Bergen, Jos van der Heyden, Jan Selten en vele anderen. Het ondergedeelte is opgezet, maar de molen is nog niet klaar. Streefdatum is medio 2013.
John Houben en Pieter Arts zijn bezig met het billen van de stenen. De stenen worden gebild met een scherpsel voor uitmalen. Ook de andere leerlingen mogen een stukje van het scherpsel billen om het handwerk en de technieken te leren kennen.

John Houben

De Watermolen te Oploo

Sinds de vorige keer valt er niets meer te melden. De molen heeft al die tijd niet meer gedraaid in afwachting van de reparatie van het muurwerk.
Zondag 1 juli is het Tôntjesdag bij de watermolen met mooie wandel- en fietsroutes, ook langs de terreinen van de “Graancirkel”.
Smartlappenkoor “Zowwa Zuuver” zal haar debuut maken en u kunt de heerlijke pannenkoeken proeven. Dit alles vanonder de grote parachutetent.

De Korenbloem te Oploo

Als u dit leest is de de Kringgildedag alweer voorbij. Op zondag 3 juni trokken vele gilden o.a. langs de mooi versierde Korenbloem. Nationale Molendag is rustig verlopen. Dankzij een flinke delegatie van de

Nederlandse schapenhouders hadden we toch nogal wat aanloop. Zo zijn we ook nog van een behoorlijke voorraad spelt afgeholpen. Het nieuwe graan groeit alweer goed.

Nico Jurgens heeft de potroeden opgemeten. Doordat deze roeden van een poldermolen komen, hebben ze een veel diepere zeeg dan die van een korenmolen. Rekening houdend met het karakter van een standerdmolen en de biotoop zal er een optimale zeeg uit de hoge hoed moeten komen.
Er zijn enkele kleine reparaties aan het touwwerk verricht. Het binnenvangtouw en een aantal onderhoektouwen zijn vernieuwd met het Gripolene touw. Dit touw ligt fijn in de hand en heeft het natuurlijke uiterlijk van het aloude henneptouw.
Het stichtingsbestuur van een nieuw te herbouwen standerdmolen uit Ubbergen heeft interesse in onze organisatie en manier van werken en zal ons eerdaags een bezoek brengen.

Jan van Riet

De Luctor et Emergo te Rijkevoort

Het aanzicht van de molen is de laatste tijd in positieve zin veranderd. Velen van u konden dat tijdens het etentje zelf constateren.
Voordat het zover was, moest er eerst gesloopt en de nodige grond verzet worden. Zo is het maaiveld rond de molen verlaagd en is onze molen ca. 40 centimeter hoger geworden! Tijdens deze werkzaamheden kwam de fundering van de oude motormaalderij cq. zagerij te voorschijn. Tussen het puin lagen resten van de koelwaterput, de fundering van de dieselmotor en stukken van blauwe Duitse molenstenen. De archivaris van het Riekevorts Heem kwam na ons telefoontje e.e.a. inspecteren. Jos Vesters maakte enige foto's van het geheel zodat dit voor het nageslacht is vastgelegd.

Toen het terras klaar was hebben we dit onder het genot van een koel pilsje samen met Jos en Yolanda ingewijd. Het bedienend personeel kreeg een rondleiding door de molen. Tijdens de officiële opening op 16 mei, waarvoor het (look a like) prinselijk paar, incognito, de openingshandeling verrichtte, hadden wij de molen in de vreugd gezet.
Het was een geanimeerde feestelijkheid rond "Brasserie 't Molenhuys". We kregen Maxima en haar gemaal nog voor een balkonscene op de stelling alhoewel hare hoogheid enige last van hoogtevrees had. Dat alles daags voor haar verjaardag.
Inmiddels hebben twee schipmolentjes van Frits Harteman, in bruikleen, hun plekje gekregen in onze vitrinekast.

De laatste maanden was er op onze reguliere draaidagen nauwelijks wind en heeft de teller het rustig aan gedaan. De gammele bevestiging van het geleide rolletje van de vangketting gaf de geest, dat hebben we geestdriftig weer gerepareerd.
Binnenkort wordt er begonnen met het herstellen van het stucwerk van de romp. Er komt een kunststof coating op zoals op de molen in Oeffelt, maar wel in een grijze cementkleur.

Mari Goossens

De Heimolen te Sint-Hubert

Onlangs heeft de Heimolen gefungeerd als examenmolen. Vier leerlingen mochten het proefexamen afleggen dat afgenomen werd door het Gilde afd. Brabant. Twee leerlingen mogen in het najaar op voor het "echte" examen en twee mogen het nog een keer proberen. Voordat deze leerlingen opgingen hebben ze diverse malen op de molen meegedraaid om vooral het vangen onder de knie te krijgen. Het klampen lukte ook niet iedereen, daarom zijn de klamphaken verplaatst, nu hadden de leerlingen hier geen problemen mee. Hartstikke leuk om als gastmolenaars voor een examen te fungeren. Ook zijn in deze periode twee nieuwe zeilen voorgehangen op de potroede. Na deze diverse keren verhangen te hebben zitten ze nu redelijk goed. De oude zeilen willen we een keer op de andere roede hangen. Het voorjaar was nat en dit merken we ook in de molen, vooral op de meelzolder bij de invaart is de vloer en muur kletsnat, ook door de toog van de invaart regent het af en toe. Volgens de deskundigen zal dit minder worden als de poriën van de buitenmuur dicht gaan zitten. We wachten af of dat wel zo zal zijn. Tijdens de landelijke molendagen (weinig bezoek) is op zaterdag plotseling de kruikabel geknapt. De kabel was in slechte staat (wat we niet verwacht hadden) en is inmiddels door de molenaars geheel vervangen. Harry is laatst erg creatief geweest en heeft voor de steigergaten aluminium afdekplaatjes gemaakt met hetzelfde kleuren motief als de deuren (zie foto). De molen ziet er nu een stuk mooier uit. De Heimolen is ook continu via internet te zien. De beheerders van het weerstation Sint Hubert hebben een webcam op de molen gericht. Dit is te zien op http://weerstation.sthubert.nu tevens zie je dan het actuele weer bij de molen.

Walter Cornelissen

Molenbezoek in de regio

Ronde stenen bergmolen "Nooitgedacht" te Afferden
Openingstijden: vrijdagmiddag 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harrie Beijk; Harry Kaak en Frank Heeren
Telefoonnummer(s): resp. 0485-531910 en 0485-516619

Ronde stenen bergmolen "Martinus" te Beugen
Openingstijden: zaterdagmorgen van 9:30 tot 13:00 uur
Molenaar(s): Ben Verheijen en Marko Sturm
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313100 en 0485-573616

Ronde stenen bergmolen "Jan van Cuijk" te Cuijk
Openingstijden: zaterdag 9:30 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Stefan Willems
Telefoonnummer(s): 0485-318028

Achtkante bergmolen "Bergzicht" te Gassel
Openingstijden: donderdag van 10:00 tot 15:00 uur
Molenaar(s): Jan van Haren en Jos van der Heyden
Telefoonnummer(s): 0485-516619 en 06-19499455

Ronde stenen bergmolen "De Reus" te Gennep
Openingstijden: woensdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Jan Coopmans
Telefoonnummer(s): resp. 0485-516619 en 0485-511760

Zeskante bergmolen "Mariamolen" te Haps
Openingstijden: zaterdag- of zondagmiddag van 15:00 tot 18:00 uur
Molenaar(s): Don Werts; Robbert en Sytske Verkerk
Telefoonnummer(s): resp. 0485-322460 en 0485-313647

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Frans Rademakers
Telefoonnummer(s): 0485-516619

Achtkante stellingmolen te Linden / Katwijk
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:30 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Peter Simons en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313673 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Korenbloem" te Mill
Openingstijden: niet geopend voor bezoek (in restauratie)
Molenaar(s): geen

Standerdmolen "Maasmolen" te Nederasselt
Openingstijden: zaterdagmiddag van 12:00 tot 17:00 uur
dinsdagmorgen van 9:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Frans Heessen en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 024-6961217 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Vooruitgang" te Oeffelt
Openingstijden: zaterdagmorgen van 10:00 tot 13:00 uur (winter) of 9:00 tot 12:00 uur (zomer)
Molenaar(s): Theo van Bergen en John Houben
Telefoonnummer(s): resp. 0485-361718 en 0485-320994

Standerdmolen "De Korenbloem" te Oploo
Watermolen te Oploo
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet
Telefoonnummer(s): 0485-383551

"De Bovenste Plasmolen" te Plasmolen
Openingstijden: iedere tweede zaterdag van de maand van 11:00 tot 16:00 uur (van mei tot en met oktober)
Molenaar(s): Karel Siebers en Peter Pouwels
Telefoonnummer(s): resp. 024-6963357 en 024-3974266

Ronde stenen stellingmolen "Luctor et Emergo" te Rijkevoort
Openingstijden: dinsdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur zondag van 10:00 tot 13:00 uur
Molenaar(s): Mari Goossens en Paul Verheijen
Telefoonnummer(s): 0485-573815

Ronde stenen bergmolen "De Heimolen" te Sint-Hubert
Openingstijden: zaterdagmiddag van 14:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Harry Daverveld en Walter Cornelissen
Telefoonnummer(s): 0485-453353 en 0485-478818

Ronde stenen bergmolen "Rust na Arbeid" te Ven-Zelderheide
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): 0485-515789

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 14:00 uur
Molenaar(s): Jan Selten en Jos Verberk
Telefoonnummer(s): resp. 0485-452587 en 0485-578243

N.B. De openingstijden zijn slechts een indicatie. In sommige gevallen is/zijn de molenaar(s) niet of op een ander tijdstip aanwezig. Wilt u zeker zijn van een bezoek aan de molen, dan adviseren wij u telefonisch contact op te nemen met de desbetreffende molenaar(s).

Professioneel
Persoonlijk
Prestatiegericht

bol

Aangesloten bij
Kreston International Ltd.
en The Leading Edge Alliance

Bol Accountants Boxmeer
Spoorstraat 73, 5831 CK Boxmeer
T: (0485) 56 12 00, F: (0485) 56 12 05
E: info@bolaccountants.nl, I: www.bolaccountants.nl
Ook hebben wij vestigingen in: Schijndel, Nijmegen en Venray.

persoonlijk professioneel prestatiegericht

BEIJK
molenmakers
boutrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a
5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910
fax 0485-532305
www.beijk.biz

MOLENSTEENMAKERIJ
HANS TITULAER
voorheen
HEINRICH VAN HEES
Voor de beste kunstmaalstenen als ook blauwe basaltlavamaalstenen.
Tevens wrijfstenen, kweernen (romeins model)
demonstratiestenen (doorsnede: 10, 15 of 20 cm.)
en huishoudmolens.
Zeer snel en vakkundig scherpen van uw molenstenen en
maaltechnische adviezen.
www.molenstenen.nl
Werkplaats: Rijksweg 146 6586 AB Plasmolen, Nederland
Telefoon: 024-696 36 54 / Fax: 024-696 36 57
GSM: 0653667686 / E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Powered by HAVENS Since 1845
Voor ieder dier het juiste voer!
www.havens.nl
HAVENS Voede
Meer informatie?
Tel.: (0478) 638 238
info@havens.nl